

Zoran Hercigonja, prof.
zoran.hercigonja@gmail.com

Primljeno/Received: 1.5.2019.
Prihvaćeno/Accepted: 21.8.2019.
Esej
Essay

UDK 14
UDK 316.647.8

PROBLEM DRUŠTVENO SOCIJALNIH ULOGA U ODNOSU NA ASPEKT NEPRIKOSNOVENOG „JA“

Sažetak: Uvjetovano ponašanje rastućeg „ja“, izraz je utjecaja društveno socijalne uloge na ponašanje jedinke. Uspon svake jedinke u društvu, jedino je moguć kroz „odabir“ uloge kroz koju će manifestirati svoj neprikosnoveni „ja“. Jedinstvo onog što jesmo prestaje biti ukoštavanjem u okvire neke društveno-socijalne uloge. Društvena uloga u vidu stereotipa kao uspješan način kategorizacije čovjekovog „ja“ i određivanja svrhe te puta njegovog uspinjanja glavni je protivnik ostvarenja sebe kroz sebe-određenje, a ne stereotipno-određenje. U eseju, razmatraju se pogledi društveno socijalnih uloga kao ugroze slobodnog ostvarenja osobnog „ja“. Isto tako izražena je perspektiva kroz koju je osoba s neprikosnovenim „ja“ osoba kakva treba biti, a ne osoba kakvu bi željeli to jest osoba kao rezultat očekivanja.

Ključne riječi: neprikosnoveno „ja“, determinizam, uloga, manifestacija, obrazac, dominacija

Društvena uloga kao kavez

Jedinstvo i jakost čovjekovog osobnog „ja“ poljuljano je izvanjskim utjecajima i uvjetovanjima koja prodiru rezidenciju originalnosti, rezidenciju vlastite sigurnosti u pokušaju očuvanja istinske i nedirnutе te nenačete prirode. Društvena uloga je jedan od distraktora čovjekovog osobnog „ja“. Uloga je specifičan obrazac ponašanja koji ugnjetava i ofanzivno napada čovjekovo slobodno i prirodno ponašanje svojstveno samo njemu i njegovom „ja“. Uloga nije ništa drugo do li obrazac definiranog ponašanja koji se sastoji od definiranih aktivnosti, to jest determinirajućih faktora koji se vezuju uz određeni definirani obrazac ponašanja ili ulogu.

Uloga predstavlja uvjetovano (neprirodno) ponašanje koje je netko od dominantnih jedinki formulirao kao „općevažeci“ stereotip koji se generalizira na preostale jedinke u zajednici. Uloga je obrazac ponašanja koji uvjetuje određene uvjete koje jedinka ispunjava prilikom dodjeljivanja te uloge, a uloga biva nametnuta kako bi se onemogućio put ispoljavanja vlastitog izvornog „ja“. Naše „ja“ je dokinuto time što prihvaća ulogu u kojoj se ne prepoznaje, ulogu u kojoj poput kazališnog ili filmskog glumca glumi i utjelovljuje neku zamišljenu i unaprijed definiranu ličnost i karakter koji ne odgovara profilu neprikosnovenog „ja“. Glumac da bi se sjedinio s karakternim osobinama nekog lika, mora inhibirati pravoga sebe, mora zatajiti autonomiju vlastitog „ja“. On mora u sebe insulirati to jest stvoriti specifično ponašanje koje će mu pomoći u realizaciji lika koji je predstavljen definicijom tog lika, dakle intenzijom i mnoštvom opisa karakternih osobina koje će glumac utjeloviti. Isključivanje sebe, temporalno umrtljivanje vlastitog „ja“ da bih bio netko drugi, oštećuje ja i iskrivljava put ispoljavanja njegove prave prirode. Neki nikada ne upoznaju pravu prirodu svojeg ja jer su pritješnjeni ulogama socijalnog i društvenog konteksta. Ako si dijete, sin, kći, majka, otac, poštar, nastavnik ili magnat, multimilijunaš, preuzimaš ulogu koja utjelovljuje kontekst prizvuka u kojem je nastalo to simbolično ime: dijete, sin, kći, majka itd. Svaka uloga već unaprijed ima određene uvjete koje jedinka mora ispuniti, ponašanje koje se od nje očekuje, aktivnosti koje se podrazumijevaju kao dostatne i nužne uz kontekst uloge. Uloga nas udaljava od nas samih. Ne možemo biti ono što jesmo nego moramo biti ono što se od nas očekuje. Očekivanja nas ugrožavaju i iskrivljuju. Očekivanja ljudskog društva su da postaneš dobar i brižan otac, majka sin, kći, dobar i brižan suprug ili supruga, srdačan i pravedan građanin. Sve su to uloge koje okvirima svojeg postojanja ograničavaju čovjeka, njegovu istinsku bit i djelovanje. Sve su to zamućene leće kroz koje se projicira svijetla zraka čovjekove prave prirode i naravi koja nikada ne dođe do izražaja kroz postizanje autonomije vlastitog „ja“ zbog društveno uvjetovanog ponašanja u kontekstu obrazaca koje zovemo ulogama.

Obrazac sa svrhom iskrivljanja

Obrazac kao definirano ponašanje, sastoji se od niza koraka to jest faktora koji govore što činiti, što raditi, faktora koji su izravni nastavak determinizma kreiranog okvira ponašanja. Uloge iskrivljavaju percepciju, uloge tjeraju da na neki način insuliramo u sebe ponašanje koje će odgovarati ponašanju definirane uloge; primorani smo isključiti sebe i postati taj društvu prepoznatljiv karakter. Pod teretom uloge mi u našoj psihi moramo izolirati područje vlastitog prirodnog i originalnog ponašanja svojstvenog vlastitom „ja“ koje je u potpunosti suprotno i inverzno s našim ponašanjem izvan konteksta. Uloga je sama kontekst unutar koje se ponašamo, unutar kojeg djelujemo. Potiskivanje prirode vlastitog ja je izravan suicid nad cjelokupnom egzistencijom neprikosnovenog „ja“. „Ja“ kao glumac sposoban sam osjećati se kao

oličenje određenog karaktera, kao ispunjenje svih determinirajućih faktora definirane uloge ili obrasca ponašanja, ali takav osjećaj je otuđenje od vlastitog „ja“. Moj pravi ja nikad neće ugledati svijetlo novog dana, ako je potisnuto negdje u dubini, pod zagušljivim teretom karaktera uloge koji sam prihvatio kao oličenje svoje vlastite ličnosti. Ponašanje pod utjecajem socijalne situacije, socijalne sredine, višestruka je insulacija specifičnog područja ponašanja koje je u potpunosti suprotno mojem pravom, nedirnutom i originalnom ponašanju. Moj „ja“ će pod višestrukim insulacijama i ulogama definiranim situacijom i kontekstom doslovno izginuti. Pod utjecajem uloga, moje će se ponašanje iskriviti isto kao i moja percepcija, jer ja slijedim obrazac aktivnosti i ponašanja koji opisuju moju ulogu koju mi je dodijelila društvena sredina. Ja nisam lopov, ali postajem to jer mi društvo pridaje tu ulogu, a s njome daje na pladnju i sve izlistane aktivnosti koje moram ispuniti da bih obranio „ime“ i definiciju svoje uloge. Prilika čini lopova, socijalna situacija definira ponašanje koje je obuhvaćeno u okviru uloge; ta uloga me čini takvim kakav jesam. „Ja“ pod utjecajem uloga može u svakoj od njih djelovati drugačije. Ne mogu postići dosljednost vlastitog samoizražaja kojim bih prezentirao svijetu svoj unutarnji „ja“. Uloge me prisiljavaju da čas budem dobar, čas loš, čas otac, čas tiranin. Uloge me tjeraju da rascjepkam svoj vlastiti „ja“ i unutar njega razvijem i izgradim karakter, neki „pseudo ja“ koji nastupa u određenom društvenom kontekstu. Time gubim na dosljednosti koja predstavlja moj cjelokupni samoizražaj. Dosljednost djelovanja i ispoljavanja vlastitog „ja“ gubim u neprestanoj promjenjivosti i biranju uloga. Ni u jednoj od navedenih uloga se ne zadržim dovoljno dugo da bi moj vlastiti „ja“ mogao sazrijeti i osigurati sebi prezentaciju originalnog pristupa i svojstava koja su dostatna i dodijeljena samo njemu. Moja originalnost se gubi pod okvirima neprihvatljivog ponašanja koje u potpunosti odudara od onog što uistinu jesam. Nedovoljno dugo se mogu posvetiti svome ja u obličju jedne uloge da bih ostvario dosljednost pristupa u svakoj novoj situaciji i društvenom kontekstu da bih manifestirao cjelovitu kukuljicu rezidencije vlastitog neprikosnovenog „ja“. Uloga mi ne daje prostora da u nju ugradim svoju originalnost, svoj unikatan ja i njegove osobine.

Moć uloge i njenih atributa

Uloga već ima unaprijed određene i definirane korake i aktivnosti. Uloga znači očekivano ponašanje, a odbacivanje originalnog ponašanja, odbacivanje onog što jesi, a prihvaćanje onog što trebaš biti. Suicid nad osobnim ja, postignut je shvaćanjem da čovjek ne smije biti ono što jest, već da se treba razviti u ono što društvo od njega očekuje. Društvo, zajednica, mnoštvo jedinki koje su izgubile obrazinu vlastitog „ja“, skrivaju se pod ulogama koje su u početku formiranja zajednice izmislili ili utjelovili osobinama manifestacije i prezentacije vlastitog ja vanjskom svijetu superiorniji i dominirajući članovi (jedinke) te zajednice odnosno eksternalizirali interne vrednote vlastitog ja; superiorniji članovi su sami izgradili originalnost

svojem „ja“ unutar okvira pojedine uloge koja je služila njima i njihovom neprikosnovenom ja, a ne obrnuto. Te iste jedinice koje se još uvijek skrivaju pod naborima društveno uvjetovanih i prihvaćenih uloga, prisiljavaju tek dolazeće članove zajednice na pokornost tim ulogama, na izgradnju očekivanog karaktera, a ne karaktera koji već postoji oformljen u pupoljku internih procesa vlastitog „ja“. Sve uloge su distraktori čovjekovog pravog ja, originalnosti pristupa i dosljednosti ispoljavanja svih karakteristika unutaršnjeg „ja“. Sve ono što me prisiljava da budem nešto što nisam u svojoj suštini, odvlači stalnost mojeg „ja“. Mrcvarenje potaknuto društvenim prisiljavanjem da budem nešto što društvo očekuje od mene, da izgrade jedinku po svojoj mjeri i opsegu, krivičan je čin protiv prava ljudskog dostojanstva, protiv toga da čovjek bude ono što uistinu jest, da čovjek bude sjedinjen sa svim osobinama svojeg unutaršnjeg „ja“. Uloge su enormni teret drastičnih promjena koje ugrožavaju sastavna svojstva mojeg „ja“ jer ih uklanjaju svakim inzistiranjem prihvaćanja detereminirajućih faktora definirane i utvrđene institucije pojedine uloge. Postojanost čovjekovog „ja“ ubijena je očnjakom grube društveno uvjetovane definicije uloge društveno socijalnog opredjeljenja.

Ergo

Uloga je ponašanje koje jedinka prihvaća kao svoje vlastito pod vanjskim utjecajima i definicijama zadataka kojom je uloga određena. Uloga je postojanje normi ponašanja i prihvaćanje istih u određenom društvenom kontekstu. Uloga je ograničavajući faktor evolucije osobnog „ja“ koje je lišeno dosljednog načina ispoljavanja svojih internih osobina i svojstava koje „ja“ čine originalnim i neprikosnovenim postojanjem.

LITERATURA:

1. MACHIAVELLI Niccolo, Vlada, Nakladni zavod Globus, Zagreb 1998.
2. PLATON, Država, prev. Albin Vilhar, predgovor Veljko Korać,
3. Kultura, Beograd 1969.
4. ŽUNEC, Ozren, Iskonska narav: Aristofanov govor u Platonovu Simpoziju i Parmenidova dva puta, Matica hrvatska, Zagreb 2015.

SUMMARY

Abstract: The conditioned behavior of the growing „I“, the expression is the influence of socially social role on the behavior of the individual. The rise of every single person in society is only possible through the „choice“ of the role through which it will manifest

its unselfish „I“. The unity of what we are supposed to be in fitting in the corners of some socio-social role. The social role of stereotype as a successful way of categorizing a man's „i“ and determining the purpose and the way of his ascension is the main opponent of self-actualization, rather than stereotyping. In the essay, considerations of social social roles are considered as a threat to the free realization of a personal „I“. It is also a perspective of a person with an inadequate „i“ person who should be, and not the person who would like it to be a person as a result of expectation.

Keywords: the undisputed „self“, determinism, role, manifestation, pattern, domination